

GEOGRAFIA

1. Presentació.

La Geografia és la ciència que s'ocupa de l'estudi de l'espai terrestre i de la seua interrelació amb els grups humans que el poblen. El principal objectiu és la comprensió sobre com els grups humans organitzen i elaboren aquest espai, centrant-se en les localitzacions i distribucions dels fets socials, així com en les causes, processos i conseqüències, actuals o futures. És una ciència explicativa que integra sabers procedents d'altres ciències de tipus molt divers per a generar coneixement i plantejar qüestions noves sobre l'espai terrestre, l'acció social i la repercussió sobre el medi ambient.

Com a éssers amb consciència espaciotemporal, els éssers humans necessitem un coneixement que ens permeta interpretar la realitat més enllà de la percepció individual i col·lectiva, i consolidar així el pensament crític i l'exercici de la ciutadania democràtica des del coneixement, la responsabilitat i uns valors en sintonia amb els objectius de desenvolupament sostenible per a construir una societat més justa.

El plantejament didàctic general de la matèria s'enfoca en un doble sentit. D'una banda, la comprensió holística de l'espai geogràfic com a lloc en el qual conflueixen processos naturals i humans, i on també es presenten els reptes socials i mediambientals que preocuten la societat. De l'altra, la determinació de l'escala d'anàlisi i la relació del global amb el local. Aquesta matèria de Geografia se centra en el territori d'Espanya com a espai geogràfic concret, delimitat per fronteres i configurat per l'acció social de grups humans i interessos diversos, confrontats a través de processos històrics, però que són part integrant d'un món global i d'Europa.

En relació amb els principis pedagògics del Batxillerat, cal assenyalar que la dimensió pràctica de la Geografia es presta al desenvolupament de capacitats com la d'aprendre per si mateix, la de treballar individualment i integrat en un equip, així com la d'avaluar les situacions i fets per a aplicar els mètodes d'investigació apropiats. Com a disciplina acadèmica amb una sòlida dimensió teòrica, permet potenciar l'interés i l'hàbit per la lectura i la capacitat d'expressar-se correctament en públic.

Respecte de l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria, la matèria Geografia suposa una major especificitat i profunditat respecte de la matèria de Geografia i Història, no sols perquè els sabers són eminentment geogràfics, sinó perquè l'escala d'anàlisi està centrada en un espai concret, en aquest cas Espanya. En síntesi, la matèria comporta una major especialització, un major rigor analític i conceptual des de la matèria, que contribueix al desenvolupament del pensament crític de l'alumnat. Igualment, pel que fa als valors cívics, suposa un fiançament relacionat amb l'empatia que desperten els ecodesafiaments, els desequilibris i la diversitat que constitueixen el nucli de la matèria.

La matèria Geografia contribueix als objectius del Batxillerat referits a consolidar una maduresa personal que permeta actuar de manera respectuosa; analitzar i valorar críticament les desigualtats existents; exercir la ciutadania democràtica; afermar hàbits de lectura, estudi i disciplina; dominar l'expressió oral i escrita; conéixer i valorar críticament les realitats del món contemporani; accedir als coneixements científics i tecnològics fonamentals; i afermar l'esperit emprendedor amb actituds de creativitat i una actitud responsable i compromesa en la lluita contra el canvi climàtic i en la defensa del desenvolupament sostenible.

Igualment, la Geografia contribueix al perfil competencial de l'alumnat al final del Batxillerat en el doble vessant de les competències clau i dels desafiaments del segle XXI. Respecte de les competències clau, aquesta matèria en contribueix a l'adquisició i desenvolupament de totes, i és particularment estreta la relació amb la competència matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre i la competència ciutadana. Pel que fa als reptes del segle XXI, es relaciona amb el respecte al medi ambient, el consum responsable, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la

diversitat personal i cultural, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i el compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió.

La matèria Geografia s'estructura sobre la base de set competències específiques vinculades al perfil d'eixida de l'alumnat de l'ensenyament bàsic, triades sobre les lògiques de la perspectiva de la ciència geogràfica en abordar els principals reptes ecosocials als quals s'enfronta Espanya, i que estan estretament relacionades amb la consolidació de la consciència ciutadana, l'adquisició de maduresa personal, i d'habilitats per a fomentar i facilitar l'autoaprenentatge permanent. Cadascuna d'aquestes competències específiques s'enuncia i es descriu, incloent-hi la contribució particular al perfil competencial de l'alumnat i el desenvolupament competencial esperat al final de segon de Batxillerat.

A continuació, s'inclouen els sabers bàsics de la matèria, agrupats en cinc blocs. El primer, Mètodes i tècniques de Geografia, és d'índole procedural, tal com el seu nom indica. Els blocs segon i tercer, Medi físic d'Espanya i Espanya: territori i societat, estan dedicats a la societat i la seua interacció amb el medi. El quart, Espanya a Europa i el món, tracta d'Espanya com a part integrant de marcs espacials de referència més amplis, és a dir, com a part d'Europa i del món. El cinqué, i últim bloc, Valors cívics i compromís ciutadà, és d'índole axiològica i inclou valors relacionats amb les competències específiques i el perfil d'eixida, però també amb el caràcter humanístic i científic de la Geografia. Li segueixen les situacions d'aprenentatge i es conclou amb els criteris d'avaluació.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Analitzar mitjançant mètodes i tècniques geogràfiques les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya i contrastar-los amb els discursos oficials i no oficials que els aborden, identificant patrons i hàbits de consum insostenibles que deterioren l'espai geogràfic, i defensant l'ús social responsable dels recursos.

2.1.1. Descripció de la competència.

L'anàlisi dels problemes ecosocials als quals s'enfronta la societat espanyola des de la perspectiva de la Geografia facilita la presa de consciència davant desafiaments globals com el canvi climàtic i la gestió del desajustament entre població i recursos, així com de les peculiaritats específiques a escala nacional i local. El contrast d'aquests fets amb els discursos oficials o no oficials sobre aquests reptes des del rigor que aporta la disciplina de la Geografia permet aprofundir de manera crítica en les conceptualitzacions que mediatitzen les nostres percepcions individuals i socials, i facilita la identificació tant de manipulacions interessades com la detecció d'informació falsa.

Aquesta competència específica implica el desenvolupament de la capacitat analítica i el pensament crític, al mateix temps que mobilitza gran quantitat de sabers geogràfics de l'alumnat, siguin previs o acabats d'adquirir, per a abordar els reptes ecosocials. D'altra banda, la comparació amb els discursos oficials o no oficials afeg un nivell més a l'anàlisi geogràfica sobre com es tracten els problemes ecosocials des de les institucions, des dels mitjans de comunicació o des de diversos agents socials. Comporta, per tant, mobilitzar també sabers lingüístics i comunicatius, així com d'altres matèries, que permeten la comparació crítica entre el coneixement que aporta la Geografia i el que es diu en els discursos oficials o no per part d'institucions i agents socials.

La combinació de perspectives analítiques integrades en aquesta competència específica afavoreix la implicació personal de l'alumnat tant en la detecció d'aquests reptes com en la seua visió crítica, la qual cosa al seu torn facilita l'adopció de postures ecoresponsables en la utilització dels recursos a escala individual i col·lectiva.

La contribució d'aquesta competència al final del Batxillerat és especialment destacada pel que fa a la competència matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, a causa de l'aplicació de les analisis geogràfiques. També a les competències clau en comunicació lingüística, quant a l'anàlisi dels discursos oficials o no oficials; i ciutadana, quant a l'ús social responsable dels recursos. Respecte dels reptes del segle XXI, impulsa el respecte al medi ambient i el consum responsable, així com la visió del coneixement com a motor de desenvolupament i el compromís ciutadà en l'àmbit local i global.

En resum, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica, s'espera que l'alumnat adopte un postura crítica i ben fonamentada respecte de les repercussions de l'actual societat de consum sobre el medi ambient, que defense el valor dels paisatges, la preservació del medi i l'ús responsable dels recursos en el marc d'un desenvolupament sostenible i just.

2.2. Competència específica 2.

Explicar l'espai geogràfic com a sistema a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals, contrastant els paisatges naturals respecte dels humanitzats i argumentant la necessitat de la sostenibilitat com a principi rector de les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

2.2.1. Descripció de la competència.

L'espai geogràfic és un sistema complex integrat per subsistemes abiotícs, biòtics, i l'acció antròpica, que poden estudiar-se a diferents escales (des del local fins al global) i delimitant parcel·les d'estudi concretes. L'anàlisi i interpretació d'imatges és un instrument clau en la comprensió de l'espai geogràfic, ja que permet l'alumnat relacionar experiències personals i coneixements previs i teòrics amb l'observat en la imatge, forjant així la que podríem denominar mirada geogràfica. Cartografia i gràfics, en gran manera fonts d'informació visual, constitueixen complements adequats a l'anàlisi de les imatges i a l'observació directa de paisatges reals.

Contrastar paisatges naturals i humanitzats, la classificació més bàsica d'espais geogràfics, permet jutjar amb major criteri la influència de l'acció antròpica sobre l'espai geogràfic i la seu naturalesa sistèmica, a la qual sol alterar de manera irreversible. La sostenibilitat constitueix, per tant, el criteri ineludible des del qual avaluar críticament les relacions entre les accions de l'ésser humà i medi ambient, reflectides en l'espai geogràfic, perquè aquest hauria de ser el principi d'equilibri en el qual han de basar-se aquestes relacions.

Aquesta competència es relaciona amb les competències clau en comunicació lingüística i en matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, quant a l'observació, comprensió i explicació del medi natural i social; en ciutadana, pel que fa a un estil de vida sostenible i ètic; i en consciència i expressió culturals, pel que implica de comprendre i respectar diferents cultures. Tocant al vessant dels reptes del segle XXI, promou el respecte al medi ambient, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, i la valoració de la diversitat personal i cultural.

En síntesi, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica hauria d'habilitar l'alumnat en l'explicació en termes sistèmics dels elements constitutius característics dels paisatges naturals i humanitzats. Igualment, s'espera que l'alumnat siga capaç de valorar les formes en les quals els grups humans actuen per a adaptar-se al territori en el marc de la sostenibilitat com a principi ineludible i com a forma de compromís ciutadà.

2.3. Competència específica 3.

Descriure la diversitat natural d'Espanya i confrontar-la amb el context europeu, a través de les característiques distintives de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

2.3.1. Descripció de la competència.

Per la situació en el sud-oest d'Europa, dimensions i composició territorial, Espanya està sotmesa a la interacció de múltiples factors naturals, la principal conseqüència dels quals és una àmplia varietat de regions naturals i ecosistemes que van des del bosc oceànic al subtropical, passant pel bosc mediterrani i el desert. La descripció de les característiques geomorfològiques, climàtiques, vegetals i hídriques distintives de les diferents regions naturals impulsa el coneixement de l'espai sobre el qual es desenvolupa la vida dels grups humans, mostrant condicionants, inconvenients i avantatges que ofereix el medi natural. La confrontació entre el relleu, clima, hidrografia i biodiversitat d'Espanya i la resta d'Europa proporciona el context necessari per a entendre Espanya com a singularitat local, al mateix temps que ens situa a escala regional en el planeta.

A més, les característiques diferencials d'aquests ecosistemes constitueixen el referent bàsic de la percepció social i individual del paisatge, que no és sinó la imatge del territori, i generen vincles i sentiments de pertinença a un o diversos llocs que contribueixen a construir les identitats col·lectives i individuals tant a Espanya com a Europa.

Aquesta competència contribueix a les competències clau en comunicació lingüística i en matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria. Es relaciona també amb els reptes del segle XXI de respecte al medi ambient, perquè implica la comprensió del medi ambient com a sistema, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, i la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, pel que suposa de comprensió de la realitat per a desenvolupar-se en aquesta amb autonomia i desenvolupar habilitats per a continuar aprenent. Igualment, enllaça amb la valoració de la diversitat personal i cultural, pel que comporta d'aprenentatge de diferents concepcions, relacions culturals i personals amb els territoris.

En síntesi, el desenvolupament d'aquesta competència hauria d'habilitar l'alumnat per a explicar els territoris nacionals en les seues característiques naturals fonamentals, contrastar-los en el context europeu i vincular-los a les concepcions identitàries dels grups humans que els ocupen.

2.4. Competència específica 4.

Localitzar i delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), així com de ciències afins, en l'anàlisi de l'espai geogràfic i en propostes d'actuació territorial.

2.4.1. Descripció de la competència.

La utilització de mètodes i tècniques propis, o de ciències afins, per a la localització i estudi de la interacció entre els grups humans i el medi ambient és el principal fonament de la ciència geogràfica. Aquesta competència està enfocada a l'adquisició i el desenvolupament de les destreses que permeten identificar, localitzar i delimitar l'escala dels fenòmens físics i humans, accions essencials de la Geografia. Aquests fenòmens pels quals s'interessa la Geografia pertanyen a una gamma molt àmplia: des de la caracterització de paisatges naturals i humanitzats, passant per la distribució espacial de les activitats dels tres sectors econòmics - primari, secundari i terciari-, el poblament i la caracterització demogràfica de les poblacions, per esmentar-ne només alguns.

Dins de les tècniques geogràfiques, les tecnologies de la informació geogràfica (TIG) tenen especial importància en l'actualitat, perquè faciliten la localització, la delimitació de la distribució dels fenòmens físics i humans, i la concreció de l'escala, principis bàsics de la disciplina geogràfica. Les TIG són, en conseqüència, un recurs didàctic de primer ordre tant per

les característiques integradores com per la potència visual com a font d'informació i la dimensió com a instrument creatiu.

La contribució d'aquesta competència específica és especialment destacada pel que fa a les competències clau en matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, en digital i en emprenedora. Pel que respecta als reptes del segle XXI, aquesta competència específica es vincula directament a l'aprofitament crític i ètic de la cultura digital, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament i el compromís ciutadà en l'àmbit local i global.

En síntesi, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència hauria de permetre a l'alumnat realitzar diferents anàlisis del territori, utilitzant adequadament mètodes i tècniques geogràfics, especialment les TIG, com a base de propostes d'actuació.

2.5. Competència específica 5.

Elaborar i exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les seues repercussions en el territori, promovent la dignitat humana i el respecte al medi ambient com a forma de compromís d'una ciutadania global.

2.5.1. Descripció de la competència.

La globalització és el context en el qual es desenvolupen les actuals relacions internacionals econòmiques, polítiques, socials i culturals, al mateix temps que condiciona en gran manera les relacions internes dels diferents estats. La globalització sol conceptualitzar-se com un corrent homogeneitzador, sobretot en els àmbits econòmic i sociocultural, que consolida un entramat d'interrelacions quasi sempre asimètriques que aguditzen les ecodependències, problemes ecosocials i els desequilibris territorials a escala global. Les reaccions a aquest corrent, homogeneitzador, d'una banda, i amplificador de desigualtats, de l'altra, es produeixen a escala local i amb característiques pròpies i matisos identitaris.

Analitzar l'entramat d'interrelacions que constitueix la globalització permet mobilitzar, d'una banda, els sabers geogràfics de l'alumnat en el descobriment dels factors que l'originen i els processos que la desenvolupen i, d'una altra, contribueix a desenvolupar capacitats d'anàlisis i síntesis per a elaborar unes conclusions sobre les seues repercussions sobre territoris i societats. L'exposició del treball realitzat permet difondre'l i debatre'l per a contrastar diferents arguments. Els valors ètics d'una ciutadania global han de constituir el referent d'aquesta tasca, especialment la dignitat de l'ésser humà i el respecte al medi ambient.

Aquesta competència enllaça amb les competències clau en comunicació lingüística, en matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, en consciència i expressió culturals, en ciutadana, i en personal, social i d'aprendre a aprendre. Pel que fa als reptes del segle XXI, aquesta competència posa el focus en el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient, el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió, l'acceptació i maneig de la incertesa, i la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament.

En suma, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica, l'alumnat hauria de ser capaç d'explicar la globalització i els efectes en els territoris i en les poblacions, així com les connexions entre l'escala global i la local.

2.6. Competència específica 6.

Explicar els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció als processos i decisions que els han generats, així com a les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió per a afrontar-los tant a escala nacional com europea.

2.6.1. Descripció de la competència.

Aquesta competència implica entendre les disparitats de la distribució dels recursos naturals i humans a escala nacional i autonòmica, així com els factors que les causen. Al seu torn, aquesta distribució determina el repartiment espacial i l'estructura de les activitats econòmiques i la composició demogràfica i social dels diferents territoris, fruit de processos i decisions humanes relacionades amb interessos i circumstàncies diversos. El repte que plantegen els desequilibris troba, a vegades, resposta en les decisions polítiques i empresarials tant a escala nacional com europea, susceptibles de ser analitzades, avaluades i debatudes.

Igualment, la implementació d'aquesta competència mobilitza la capacitat analítica, l'aplicació dels coneixements geogràfics i l'expressió lingüística. D'altra banda, afavoreix la consolidació de valors com la solidaritat, la cooperació i l'europeisme, amb els quals promoure la cohesió i desenvolupament territorial.

La contribució més significativa al final del Batxillerat s'associa amb les competències clau de comunicació lingüística, de matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, pel seu focus en comprensió i explicació de l'entorn natural i social, i ciutadana, en facilitar la comprensió dels conceptes i estructures socials, econòmiques i polítiques i el desenvolupament d'una vida d'acord amb els objectius de desenvolupament sostenible. En el vessant dels reptes del segle XXI, es vincula al compromís ciutadà en l'àmbit local i global, el compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió, i la confiança en el coneixement com a motor de progres.

En síntesi, gràcies a l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat hauria de ser capaç d'explicar els desequilibris territorials a Espanya en termes de causa-conseqüència, fonamentant-los en dades i informacions geogràfiques i defensant la necessitat de mesures i polítiques correctores adequades.

2.7. Competència específica 7.

Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen i proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim, detallant les mesures i accions correctores i planificant la posada en pràctica d'aquests projectes.

2.7.1. Descripció de la competència.

El plantejament de solucions a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic suposa l'aplicació d'una àmplia gamma de sabers geogràfics i d'altres disciplines, així com capacitats de cerca d'informació, ànalisi i elaboració de conclusions. D'altra banda, la participació en projectes grupals col·laboratius implica habilitats socials com ara arribar a consensos sobre la planificació i organització de la tasca, així com la deliberació i el debat sobre ànalisi i propostes. D'altra banda, el fet que l'objecte del treball siga l'espai geogràfic pròxim promou la implicació personal i el compromís cívic en la resolució dels reptes ecosocials.

El desenvolupament de les actuacions i capacitats que componen aquesta competència específica (planificar, proposar solucions, treball en equip, compromís cívic) implica la reflexió sobre les pròpies possibilitats i limitacions de partida, i el que l'aprendentatge pot aportar per a incrementar-les i superar-les. El fet de detallar-les comporta l'exposició i difusió argumentada i possiblita sotmetre-les a debat i contrastar-les amb altres opinions que enriquisquen o critiquen les propostes.

Quant a les competències clau, la contribució més significativa d'aquesta competència específica és la seua connexió amb les competències en comunicació lingüística, en matemàtica, ciència, tecnologia i enginyeria, en ciutadana, en consciència i expressió culturals, i en personal, social i d'aprendre a aprendre. Referent als reptes del segle XXI, impulsa el respecte al medi ambient, el compromís ciutadà en àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el consum responsable, la valoració de la diversitat personal i cultural i el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat hauria de ser capaç de treballar en equip per a proposar solucions i alternatives a situacions problemàtiques de l'espai geogràfic pròxim, comprometent-se i reflexionant sobre la importància de l'autoaprenentatge com a procés permanent.

3. Sabers bàsics.

3.1. Introducció.

La Geografia és la ciència de l'espai, de la localització i de la distribució de fets i processos d'interacció dels grups humans i el medi ambient. La matèria Geografia de segon de Batxillerat se centra en Espanya com a espai geogràfic específic i integrant de la globalitat planetària. Les competències específiques de la matèria responen a reptes fonamentals del segle XXI, com són el respecte al medi ambient, el compromís ciutadà, la valoració de la diversitat des de la perspectiva de la disciplina científica de l'espai i la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament.

Així doncs, l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques de la matèria requereixen de sabers bàsics relacionats amb els continguts de la Geografia vinculats als reptes del segle XXI, a les destreses socials i al compromís ètic amb una ciutadania universal crítica. Els criteris de selecció d'aquests sabers bàsics es fonamenten en la relació i continuïtat amb l'impartit en la matèria de Geografia i Història en la Secundària Obligatòria. A partir d'ací, s'han prioritat, d'una banda, aquells sabers que aprofundeixen en els processos d'interacció entre la societat espanyola i el medi ambient, així com en les consegüents repercussions espacials i les possibles solucions. D'altra banda, la selecció s'ha orientat a aquells sabers que manifesten les connexions entre les diferents escales d'anàlisis, especialment entre Espanya, Europa i la globalitat.

Atès que el desenvolupament i adquisició de les competències específiques implica l'aprenentatge de sabers de diferent tipus, s'han inclòs sabers factuals, conceptuais i teòrics, procedimentals i axiològics, organitzats d'acord amb criteris disciplinaris. D'aquesta forma, els sabers s'agrupen en cinc blocs, començant pels continguts metodològics, transversals a totes les competències específiques. El segon bloc se centra en els factors naturals que configuren l'espai geogràfic. El tercer bloc aborda la població com a ens dinàmic i estructurat, el seu assentament i activitat economicosocial sobre el territori. En el quart bloc queden enquadrats els sabers relatius a l'escala d'anàlisi, en aquest cas Espanya com a element integrant de la globalitat, i molt especialment d'Europa. Finalment, el cinquè bloc està integrat per continguts actitudinals i axiològics, estretament vinculats als objectius de desenvolupament sostenible, i transversals a totes les competències específiques.

3.2. Bloc 1. Mètodes i tècniques de Geografia

Subbloc de sabers bàsics. Transversal a totes les CE
<ul style="list-style-type: none">
• Mètodes i tècniques d'identificació i explicació causal de localitzacions, distribucions espacials de fenòmens i anàlisis de conseqüències.
• Estratègies i tècniques de cerca, obtenció i selecció d'informació rellevant per al coneixement geogràfic: observació directa, fonts cartogràfiques, estadístiques, visuals, bibliogràfiques i procedents de les tecnologies d'informació geogràfica (TIG).
• Interpretació i aplicació de la informació cartogràfica.
• Elaboració i interpretació de gràfiques i taules estadístiques.

3.3. Bloc 2. Medi físic d'Espanya

Subbloc de sabers bàsics. 2.1. Geografia física CE2, CE3, CE4
--

- La diversitat geomorfològica d'Espanya. Localització i distribució dels grans conjunts de relleu.
- Diversitat climàtica a Espanya. La xarxa hídrica d'Espanya.
- Caracterització de les grans regions naturals d'Espanya. Sòls i biodiversitat.

Subbloc de sabers bàsics 2.2. Interacció medi ambient-societat CE1, CE2, CE4, CE5
--

- L'impacte de les activitats humanes sobre els recursos i la biodiversitat. La gestió de l'aigua.
- Prevenció de riscos naturals (incendis, inundacions, espècies invasores).
- El principi de sostenibilitat. Les polítiques mediambientals a Espanya i la Unió Europea.
- Els espais protegits (el patrimoni natural i cultural).

3.4. Bloc 3. Espanya: territori i societat

Subbloc de sabers bàsics. 3.2. Geografia econòmica CE1, CE4, CE5, CE6, CE7

- Els espais rurals: Identificació dels paisatges agraris.
- Transformacions de les activitats agropecuàries: pràctiques sostenibles i insostenibles. La política agrària comuna en el desenvolupament rural i sostenibilitat.
- Els recursos marins: pesca i aquicultura. La política pesquera comuna.
- Els espais industrials: transformacions en les activitats industrials i els paisatges: matèries primeres i fonts d'energia.
- El procés d'industrialització espanyol. Les regions industrials espanyoles. Les polítiques de desenvolupament industrial espanyoles i europees.
- Els espais terciaritzats: heterogeneïtat i desigual impacte territorial. La incidència en la vertebració territorial dels transports i les comunicacions.
- Els espais turístics: factors, regions i impacte.

3.5. Bloc 4. Espanya a Europa i en el món

Subbloc de sabers bàsics 4.1. Espanya en un món global CE1, CE4, CE5

- Globalització i diversitat: els processos de mundialització i l'increment de les desigualtats territorials.
- Espanya en el context geopolític mundial i el seu compromís amb els objectius de desenvolupament sostenible.

**Subbloc de sabers bàsics 4.2. Espanya en el context d'Europa
CE1, CE4, C5**

- Localització d'estats europeus. Contrastos físics i socioeconòmics. Desequilibris territorials i polítiques de cohesió europees.
- Gestió i ordenació del territori nacional. Polítiques de cohesió i desenvolupament regional.

3.6. Bloc 5. Valors cívics i compromís ciutadà

**Subbloc de sabers bàsics.
Transversal a totes els CE**

- Pautes de consum responsable en l'ús dels recursos.
- Mesures de preservació i sostenibilitat del medi ambient.
- La ciutadania global i la relació amb els principis de l'europeisme.
- La importància de les institucions internacionals i la cultura de la pau.

4. Situacions d'aprenentatge.

Les competències específiques de la matèria de Geografia contribueixen al desenvolupament de les competències clau i dels objectius del Batxillerat i mobilitzen multitud de sabers referits als desafiaments del segle XXI a escala nacional. L'adquisició i desenvolupament d'aquestes competències específiques impliquen l'alumnat en les qüestions socials i mediambientals més rellevants des de l'anàlisi de l'espai geogràfic nacional a diferents escales i faciliten la comprensió de la relació entre el local i el global.

Les situacions d'aprenentatge són aquells aspectes rellevants que s'haurien de tindre en compte en la pràctica docent de Geografia. Posen en relació les competències específiques de la matèria amb metodologies didàctiques i contextos d'aprenentatge desitjables. Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'aconseguir la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge. Tenint en compte també que l'alumnat aconsegueix un grau de pensament abstracte avançat respecte de l'etapa anterior, el disseny de les situacions d'aprenentatge ha de realitzar-se d'acord amb uns criteris didàctics clars que afavorisquen l'adquisició de les competències.

El principi fonamental és la construcció significativa d'aprenentatges, de manera que l'alumnat ha de partir dels aprenentatges de l'etapa obligatòria, en concret de la matèria de Geografia i Història. El caràcter explicatiu i integrador de la Geografia suposa mobilitzar també un altre tipus de sabers, siguin de disciplines afins com la Història, l'Economia, la Geologia o la Biologia, siguin aprenentatges procedents de l'experiència personal de l'alumnat, a més relacionant els uns amb els altres i afavorint la interdisciplinarietat.

A part d'aquesta mobilització de sabers, es plantegen situacions d'aprenentatge de tipus divers. Una situació d'aprenentatge desitjable seria l'elaboració de treballs de recerca, ja que engloben la utilització de metodologies i tècniques pròpies de la Geografia en la cerca, anàlisi i interpretació de la informació, la concreció de resultats, i la redacció i eventual exposició o difusió. Entre les tècniques, cal destacar les tècniques d'informació geogràfica (TIG), eines corrents en l'actual investigació geogràfica i de gran potencial didàctic. Aquesta situació constitueix, a més, una oportunitat per a generar aprenentatges de tipus diversos de manera autònoma, i també per a la reflexió personal tant sobre les qüestions investigades com sobre el mateix procés d'aprenentatge.

Donada la dimensió pràctica de la Geografia, eixir fora de l'aula i situar-se sobre el terreny directament constitueix una situació d'aprenentatge pràcticament ineludible. És l'ocasió d'aplicar i afermar sabers procedimentals, conceptuals, però també de contrastar les percepcions de l'espai amb escala geogràfica, l'observació directa i l'experiència pròpia amb la teoria.

Els debats argumentats sobre qüestions geogràfiques rellevants seria una altra situació d'aprenentatge desitjable. Els debats no sols afavoreixen la generació d'aprenentatges conceptuals i procedimentals, sinó també els posicionaments ètics i el compromís cívic, de la mateixa manera que les destreses necessàries per a exposar i defensar els diferents arguments contribueixen al desenvolupament del pensament crític i informat. A més, les qüestions geogràfiques rellevants que es debaten s'extrauen del món actual, la qual cosa mobilitza aprenentatges previs i permet integrar les experiències personals i les vivències compartides, establint els vincles pertinents amb les competències específiques.

Una variant dels debats consisteix en el plantejament de solucions i alternatives a ecodesafiaments de l'entorn pròxim de l'alumnat. Aquestes situacions d'aprenentatge suposen mobilitzar aprenentatges previs, però també posar en marxa destreses com són la creativitat, el pensament alternatiu per a dissenyar solucions, concretar resultats, planificar i redactar com es portaran a terme. A més, impliquen l'alumnat amb el que ocorre en el seu entorn pròxim (el local) i el comprometen des del punt de vista global.

També seria convenient introduir l'autoavaluació de l'alumnat com a espai específic en les situacions d'aprenentatge. Reflexionar sobre l'aprés, sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge i el resultat ajuda l'alumnat a conéixer-se com a aprenents i, en definitiva, a madurar. L'autoavaluació inclou, a més, la coavaluació entre alumnat i professorat, amb la qual cosa la reflexió s'amplia a tot el procés d'ensenyament i aprenentatge.

Respecte de les metodologies didàctiques més aconsellables per a aconseguir les competències específiques, cal esmentar l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge basat en projectes, l'aprenentatge basat en problemes, la indagació col·lectiva, l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic i els jocs de rol, per esmentar-ne algunes. Aquestes metodologies prioritzen els processos de treball en equip i l'aprenentatge col·laboratiu, afavoreixen la motivació, l'autonomia i la reflexió, i estan orientats a connectar amb les experiències individuals de l'alumnat dins i fora de l'institut. El treball en equip suposa una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona la multiplicitat de mirades i respostes a reptes que són comuns. A més, no exclouen l'aprenentatge individual, sinó que el potencien, al mateix temps que afavoreixen l'adquisició i desenvolupament de sabers competencials, així com el diàleg democràtic i la formació d'una consciència ciutadana.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1.

CE1. Analitzar mitjançant mètodes i tècniques geogràfiques les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya, i contrastar-los amb els discursos oficials o no oficials que els aborden, identificant patrons i hàbits de consum insostenibles que deterioren l'espai geogràfic, i defensant l'ús social responsable dels recursos.

5.1.1. Identificar, descriure i analitzar mitjançant mètodes i tècniques de la Geografia les principals repercussions territorials relatives als reptes ecosocials més importants que afronta Espanya.

5.1.2. Contrastar els discursos oficials i no oficials que aborden les principals repercussions territorials relatives a reptes ecosocials més importants que afronta Espanya amb el resultat d'anàlisis geogràfiques.

5.1.3. Identificar patrons i hàbits de consum insostenibles que deterioren de manera significativa l'espai geogràfic espanyol, utilitzant procediments i dades geogràfiques.

5.1.4. Utilitzar arguments en defensa de l'ús social sostenible i responsable dels recursos, basant-se en procediments i dades geogràfiques.

5.2. Competència específica 2.

CE2. Explicar l'espai geogràfic com a sistema a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals, contrastant els paisatges naturals respecte dels humanitzats i argumentant la necessitat de la sostenibilitat com a principi ineludible en les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

5.2.1. Descriure i explicar l'espai geogràfic com a sistema format de subsistemes interrelacionats a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals.

5.2.2. Identificar i comparar paisatges naturals i humanitzats, indicant les principals diferències existents entre els dos a partir de l'anàlisi de fonts d'informació visuals.

5.2.3. Explicar les repercussions en l'espai geogràfic de l'acció antròpica a partir del contrast entre paisatge humanitzat i paisatge natural.

5.2.4. Argumentar la necessitat de la sostenibilitat com a principi ineludible en les interaccions entre els grups humans i el medi ambient.

5.3. Competència específica 3.

CE3. Descriure la diversitat natural d'Espanya i confrontar-la amb el context europeu, a través de les característiques distintives de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.1. Localitzar i identificar en mapes les principals regions naturals, geomorfològiques i bioclimàtiques d'Espanya i d'Europa.

5.3.2. Descriure sintèticament la diversitat de les regions naturals d'Espanya a través de les característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.3. Descriure sintèticament la diversitat natural de les principals regions naturals d'Europa a través de les característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.3.4. Confrontar les característiques de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat de les regions naturals d'Espanya amb les del context europeu.

5.4. Competència específica 4.

CE4. Localitzar i delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), així com de ciències afins, en l'anàlisi de l'espai geogràfic i en propostes d'actuació territorial.

5.4.1. Localitzar fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.4.2. Delimitar l'escala de fenòmens físics i humans de diferent tipus, utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG) i de ciències afins.

5.4.3. Analitzar l'espai utilitzant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.4.4. Realitzar propostes d'actuació territorial a partir d'anàlisi de l'espai realitzat mitjançant mètodes i tècniques de la Geografia, especialment les tecnologies de la informació geogràfica (TIG), i de ciències afins.

5.5. Competència específica 5.

CE5. Elaborar i exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les repercussions d'aquestes en el territori, promovent la dignitat humana i el respecte al medi ambient com a forma de compromís d'una ciutadania global.

5.5.1. Elaborar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les repercussions en el territori.

5.5.2. Exposar treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les repercussions en el territori.

5.5.3. Argumentar en favor de la dignitat humana a partir de treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les repercussions en el territori.

5.5.4. Argumentar en favor del respecte al medi ambient a partir de treballs que analitzen les dinàmiques globalitzadores que determinen les relacions socioeconòmiques i culturals mundials i les repercussions en el territori.

5.6. Competència específica 6.

CE6. Explicar els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció a la determinació dels processos i decisions que els han generats, així com a les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió que els afronten tant a escala nacional com europea.

5.6.1. Identificar, descriure i explicar els principals desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral, amb especial atenció a la determinació dels processos i decisions que els han generats.

5.6.2. Identificar, descriure i valorar les principals mesures i polítiques nacionals de cooperació i cohesió que afronten els desequilibris territorials d'Espanya i de la seua estructura demogràfica i sociolaboral.

5.6.3. Identificar, descriure i valorar les principals mesures i polítiques europees de cooperació i cohesió que afronten els desequilibris territorials, amb especial atenció a la repercussió a Espanya.

5.6.4. Identificar i descriure les repercussions de les principals mesures i polítiques de cooperació i cohesió tant nacionals com europees sobre els desequilibris territorials i de l'estruatura demogràfica i sociolaboral d'Espanya.

5.7. Competència específica 7.

CE7. Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen i proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim, detallant les mesures i accions correctores i planificant-ne la posada en pràctica.

- 5.7.1. Participar en l'elaboració de projectes en equip que analitzen situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.2. Participar en l'elaboració de projectes en equip que proposen solucions viables a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.3. Dissenyar i planificar el procediment de posada en pràctica de les mesures correctores i possibles solucions a situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.
- 5.7.4. Exposar de forma argumentada les mesures correctores i les solucions proposades per a abordar situacions problemàtiques que afecten l'espai geogràfic pròxim.

GREC I i II

1. Presentació

Les matèries Grec I i II de Batxillerat es presenten com a optatives per a l'alumnat de 1r i 2n que cursa la modalitat Batxillerat d'Humanitats i Ciències Socials.

Aquestes matèries tenen com a objectiu el coneixement bàsic dels principals aspectes lingüístics i culturals del món grec, així com descobrir la importància de la civilització hel·lena en el naixement i evolució de la identitat europea i la seu pervivència en manifestacions culturals i artístiques de la cultura occidental.

L'estudi de la llengua grega contribueix en gran manera a l'aprenentatge d'altres llengües, ja que ajuda a adquirir destreses lingüístiques que milloren la comprensió i reflexió sobre la llengua pròpia, a més d'enriquir el repertori lèxic. Això promou el respecte a la diversitat lingüística, incentiva l'anàlisi crítica i ajuda a la maduresa personal i social de l'alumnat.

A més de l'estudi de la llengua, en aquestes matèries es treballen aspectes culturals que tenen com a finalitat reconéixer els referents de la civilització hel·lena en l'experiència quotidiana de l'alumnat i relacionar-los amb altres sabers apresos. D'aquesta manera, es desenvolupa la capacitat d'anàlisi i esperit crític, l'autonomia personal i la comprensió del món actual de l'alumnat.

Mitjançant l'estudi de totes dues matèries es fomenten competències clau com la competència en comunicació lingüística i la plurilingüe, perquè en ambdues preval l'expressió oral i escrita en diferents llengües i requereixen la mobilització de les habilitats necessàries per a comprendre, interpretar i produir missatges orals, escrits i multimodals.

En el mateix sentit, s'activa la reflexió sobre com funcionen la llengua pròpia i altres llengües en establir relacions entre aquestes, de manera que s'afavoreix l'estima pel coneixement del llenguatge i la cultura literària.

Al mateix temps, a través de la comprensió de conceptes polítics, històrics, econòmics i socials del món grec i del llegat d'aquests en l'actualitat, es valora i respecta la diversitat cultural amb la qual cosa es fomenta la competència clau ciutadana. A més, s'activen actituds de respecte i compromís per la preservació d'aquesta part de la cultura hel·lena.

Referent a la competència clau digital, en les matèries Grec I i II s'utilitzen recursos didàctics digitals tant per a l'aprenentatge com per a la creació de materials propis, individuals o en grup. D'aquesta manera, es contribueix a l'alfabetització digital de l'alumnat, ja que se l'orienta per a adquirir les habilitats necessàries en el maneig i tractament de la informació de manera verac i contrastada.

Les competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre i emprenedora es potencien també mitjançant l'estudi de la llengua i cultura gregues, ja que en crear o interpretar textos en grec es desenvolupa en l'alumnat l'acceptació de l'error com a motor d'aprenentatge, al mateix temps que s'activa el gust per aprendre com a manera de superació. També s'impulsa la reflexió, el desenvolupament personal i la facultat de discernir críticament les fonts d'informació, analògiques o digitals, en el procés d'indagació, tant individual com en equip. Així mateix, es fa conscient l'alumnat de la important herència cultural que des del passat ens ajuda a comprendre el present, i es promou d'aquesta manera la capacitat d'acceptar els canvis que suposen un progrés en l'autoconeixement propi. També impulsa una reflexió crítica i constructiva, alhora que promociona la imaginació i la creativitat per a afrontar la incertesa i decidir a partir de l'estudi de les dades.

Amb la reflexió sobre la llengua i la cultura gregues es desenvolupa també la competència clau en consciència i expressions culturals per mitjà del coneixement i la valoració